

УДК 373.017.4

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322513>

Світлана Кушнірук, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Ванда Вишківська, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Анжеліка Ремньова, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття досліджує основні теоретичні та практичні аспекти національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Авторами актуалізовано структуру національно-патріотичного виховання, яка включає три основні напрями (громадсько-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, духовно-моральне виховання). Наголошено на ролі в національно-патріотичному вихованні предмету “Захист України”, який формує оборонну свідомість учнівської молоді, доносить ідею важливості існування власної держави, її збереження і захисту. З’ясовано роль у національно-патріотичному вихованні позакласної роботи, проєктної діяльності та волонтерства.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти; національно-патріотичне виховання; предмет “Захист України”; проєктна діяльність; волонтерство; позакласна робота.

Лит. 11.

Svitlana Kushniruk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
Vanda Vyshkivska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
Anzhelika Remnova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University

CURRENT ISSUES OF THEORY AND METHODS OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article examines the main theoretical and practical aspects of national-patriotic education in general secondary education institutions. The authors focus on clarifying the essence and defining the role of national-patriotic education as an important element of the school educational system.

The structure of national-patriotic education, which includes three main areas (civic-patriotic education, military-patriotic education, spiritual and moral education) and provides a comprehensive approach to the education of the younger generation, contributing to the strengthening of Ukrainian identity and the education of responsible citizens.

The theoretical basis on which the entire system of national-patriotic education is built is determined by the following methodological principles: systematicity and integrity, continuity and continuity, cultural correspondence, individualization and differentiation, partnership and cooperation, tolerance and intercultural dialogue.

It is specified that the implementation of the above principles requires a comprehensive approach, which takes into account both the individual characteristics of students and the cultural and social context of the educational environment.

It is substantiated that the practical aspects of national-patriotic education in schools are an integral part of the educational process, which forms civic consciousness, moral responsibility and love for the Motherland in children and adolescents and is carried out through the integration of the patriotic component into academic subjects, extracurricular activities, volunteering and project work.

The role of the subject “Defense of Ukraine” in national-patriotic education is emphasized, which forms the defense consciousness of students, conveys the idea of the importance of the existence of one’s own state, its preservation and protection.

The role of extracurricular work, project activities and volunteering in national-patriotic education is clarified.

Keywords: general secondary education institution; national-patriotic education; subject “Defense of Ukraine”; project activities; volunteering; extracurricular work.

Постановка проблеми. Формування національно-патріотичної свідомості молоді в сучасних умовах є одним з найбільш нагальних завдань української системи освіти. Виклики глобалізації, військової агресії та необхідність збереження національної ідентичності висувають патріотичне виховання на перший план. Сучасна освітня система стикається з проблемою недостатньої інтеграції національно-патріотичного виховання у навчальний процес через відсутність системного підходу, чіткої методології та практичних інструментів, а також через недостатню підготовку педагогів.

Існує значний розрив між теорією та практикою: попри визнання національно-патріотичного виховання важливим на державному рівні, його методики часто не відповідають актуальним викликам. У контексті зростання соціальної потреби у вихованні молодого покоління, здатного усвідомлювати свою громадянську відповідальність, зберігати культурно-історичну спадщину та розвивати ідеали національної єдності, особливої уваги потребують сучасні підходи до виховання.

Додатковими викликами стають багатокультурність українського суспільства, вплив цифрових технологій та інформаційного середовища. Усе це зумовлює потребу адаптації методик національно-патріотичного виховання до соціокультурних змін, що робить проблему надзвичайно актуальною для сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз праць українських дослідників з теорії та методики національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти дає змогу виділити основні підходи, методи та принципи цього процесу. Основну увагу науковці приділяють формуванню у молоді національної самосвідомості, громадянської відповідальності та морально-етичних цінностей. Один із найвідоміших українських педагогів, який заклав фундаментальні основи патріотичного виховання Григорій Ващенко наголошував, що виховання патріотизму має бути засноване на духовних та моральних цінностях, а також на принципах справедливості. Він підкреслював необхідність забезпечення співіснування і взаємодії представників різних національностей на основі рівноправності та взаємоповаги.

Політичний діяч та мислитель В'ячеслав Липинський акцентував увагу на важливості національної ідентичності та територіальної свідомості як основи патріотизму. На його думку, патріотизм базується не лише на територіальній приналежності, а й на усвідомленні своєї національної ідентичності, що визначає буття і могутність держави.

Сучасні дослідники (С. Грищенко, А. Загородня) у своїх дослідженнях приділяють увагу взаємозв'язку патріотичного виховання із самовихован-

ням та самовдосконаленням особистості. Вони розглядають методику національно-патріотичного виховання як процес, що має включати особистісно орієнтований підхід та інноваційні педагогічні технології. Зокрема, С. Грищенко вивчає зв'язок національно-патріотичного виховання з процесом самовиховання і самовдосконалення особистості, акцентує увагу на значущості самовиховання як інструменту патріотичного розвитку особистості.

Над питаннями сучасного розуміння патріотичного виховання молоді працює А. Загородня. Її роботи спрямовані на оновлення підходів до національно-патріотичного виховання з урахуванням інноваційних технологій та освітніх реформ.

Проблемі національно-патріотичного виховання громадян нового еволюційного ступеня розвитку і трансформації його завдань у контексті формажорних викликів російсько-української війни присвячено праці Н. Бондаренко, С. Косянчук.

Попри значну увагу до національно-патріотичного виховання, дослідники наголошують на необхідності створення єдиної концепції патріотичного виховання для закладів середньої освіти. Важливим є оновлення змісту навчальних програм, підвищення кваліфікації педагогів, які здійснюють цю діяльність, та використання сучасних інструментів і технологій для ефективного виховання майбутнього покоління.

Мета статті – аналіз теоретичних і практичних аспектів сучасного стану національно-патріотичного виховання, визначення найбільш ефективних методів і форм цього напряму виховної роботи; актуалізація ролі і місця в національно-патріотичному вихованні предмету “Захист України”.

Виклад основного матеріалу. Найбільш повне визначення поняття національно-патріотичного виховання подане у Законі України “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” від 13 грудня 2022 р. Згідно зі статтею 1 цього закону, національно-патріотичне виховання – це цілісний процес, спрямований на формування української громадянської свідомості на основі державних цінностей та готовності громадян до виконання конституційних обов'язків [7].

Державна політика у цій сфері передбачає популяризацію національного виховання та сприяє формуванню у громадян України поваги до рідної мови, національних символів і культурної самобутності; вихованню активної громадянської позиції та стійкої оборонної свідомості. Згідно зі статтею 4, держава забезпечує інформування суспільства про національні свята та дні вшанування пам'яті ветеранів війни, а також підтримує функціонування інституцій, спрямованих на збереження етнічної спадщини і розвиток культурної діяльності українців [7].

Ключовими компонентами патріотичної ідентичності, відповідно до статті 8 цього закону, є національне виховання, військово-патріотичне виховання та громадянська освіта [7].

Нині в Україні, як зауважують С. Грищенко, О. Ілішова та ін., “національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі національних цінностей” [3, 120].

Ми розділяємо також визначення патріотичного виховання, подане в “Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави”. Згідно з цим підходом, патріотичне виховання передбачає формування всебічно розвиненої, освіченої, соціально активної та національно свідомої особистості. Така особистість має володіти глибоким почуттям громадянської відповідальності, високими інтелектуальними, творчими та духовними якостями [8].

Крім того, важливими складовими є родинні та патріотичні почуття, працелюбність, господарська кмітливість, підприємливість та ініціативність. Усі ці якості формують основу для виховання свідомого громадянина, здатного брати активну участь у розвитку суспільства та зміцненні української державності [8, 6].

Науковці Н. Бондаренко, С. Косянчук національно-патріотичне виховання трактують як таке, що спрямоване на формування у громадян усвідомленої національної ідентичності та самоусвідомлення як частини українського народу, що передбачає розвиток позитивного світогляду, заснованого на високих моральних ідеалах служіння українському народу. Основними завданнями цього процесу є виховання патріота, який усвідомлює свій громадянський обов’язок, готовий захищати Батьківщину, здійснювати героїчні вчинки задля збереження людських життів і процвітання Української держави [2, 10].

Важливий аспект національно-патріотичного виховання становить формування інтересу до вивчення правдивої історії України, зокрема бойових традицій, героїчних сторінок історії українського народу та діяльності Збройних Сил України як у минулому, так і в сучасності. Це сприяє розвитку почуття гордості за свій народ і шанобливого ставлення до національної спадщини.

Окрім того, виховання передбачає стимулювання прагнення опанувати спеціальні військові та військово-технічні знання, формування готовності до служби у Збройних Силах України та посилення мотивації до фізичного самовдосконалення. Такий підхід сприяє не лише зміцненню обороноздатності країни, а й розвитку особистісних якостей молодого покоління: витривалості, дисциплінованості та відповідальності [2, 10].

Отже, система національно-патріотичного виховання базується на ідеях зміцнення української державності як ключового чинника консолідації суспільства. Основна мета цієї системи – формування патріотизму та утвердження національних цінностей у свідомості громадян.

Структура національно-патріотичного виховання включає три основні напрями:

- **громадсько-патріотичне виховання** – спрямоване на виховання свідомого громадянина, здатного брати активну участь у суспільно-політичному житті країни та усвідомлювати свою відповідальність за її майбутнє.

- **військово-патріотичне виховання** – орієнтоване на підготовку молоді до захисту Вітчизни, розвиток готовності до служби у Збройних Силах України, а також формування знань і навичок, необхідних для забезпечення національної безпеки.

- **духовно-моральне виховання** – спрямоване на формування у молоді моральних цінностей, почуття поваги до традицій, звичаїв та духовної спадщини українського народу. Це виховання любові до Батьківщини, відповідальності та високих морально-етичних якостей.

Така система забезпечує всебічний підхід до виховання підростаючого покоління, сприяючи зміцненню української ідентичності та вихованню відповідальних громадян.

Ми поділяємо погляди української дослідниці А. Загородньої, яка визначає патріотичне виховання як процес формування у молоді патріотичних почуттів і високих моральних ідеалів служіння народу. Основними завданнями цього процесу є підготовка громадян до захисту Батьківщини, формування готовності у будь-який момент стати на її захист, а також вивчення бойових традицій та героїчних сторінок історії українського народу [4].

На думку А. Загородньої, громадянське виховання українців має національний характер і спирається на культурні й історичні традиції українського народу. Воно виступає важливим чинником формування національної свідомості та слугує ідейною основою для виховання громадянської відповідальності та суспільної активності [4, 24–28].

Теоретичну базу, на якій будується вся система національно-патріотичного виховання, визначають такі методологічні принципи: системності та цілісності, наступності та безперервності, культуровідповідності, індивідуалізації та диференціації, партнерства та співпраці, толерантності та міжкультурного діалогу.

Розглянемо деякі з них детальніше.

- *Принцип системності та цілісності.* Національно-патріотичне виховання має здійснюватися як єдина, нерозривна система, що охоплює всі напрями навчально-виховної діяльності, зокрема, урочну і позакласну роботу. Патріотичні ідеї мають

бути інтегровані у всі навчальні предмети (захист України, історію, літературу, мову, громадянську освіту тощо).

- *Принцип культуровідповідності* визначає той факт, що процес виховання повинен базуватися на культурних та історичних традиціях народу, бути орієнтованим на національну культурну спадщину, мову, звичаї і традиції; передбачати використання національних символів (прапор, герб, гімн) як ключових інструментів патріотичного виховання.

- *Принцип партнерства та співпраці* засвідчує, що ефективне національно-патріотичне виховання можливе лише за умови взаємодії всіх суб'єктів освітнього середовища (учителів, учнів, батьків, громади), існування взаємоповаги між учнями і педагогами як основи для формування громадянської свідомості та налагодженої співпраці з громадськими організаціями, волонтерськими рухами, військовими установами тощо.

Реалізація означених принципів вимагає комплексного підходу, у якому враховуються як індивідуальні особливості учнів, так і культурний та соціальний контекст освітнього середовища.

Практичні аспекти національно-патріотичного виховання в школах є невід'ємною частиною освітнього процесу, що формує у дітей та підлітків громадянську свідомість, моральну відповідальність та любов до Батьківщини і здійснюється через інтеграцію патріотичного компонента у навчальні предмети, позакласну діяльність, волонтерство та проєктну роботу.

Значним потенціалом щодо національно-патріотичного виховання володіють такі предмети, як: історія України (вивчення героїчних сторінок боротьби за незалежність, знайомство з видатними українцями, обговорення подвигів сучасних героїв (воїнів ЗСУ, волонтерів тощо); українська література (аналіз художніх творів, які розкривають теми патріотизму, любові до Батьківщини, жертвовності заради майбутнього країни); громадянська освіта (вивчення прав і обов'язків громадянина, формування громадянської позиції та активності учнів); образотворче мистецтво та музика (створення малюнків на теми миру, любові до рідної землі, виконання українських пісень тощо).

На особливу увагу в контексті нашого дослідження заслуговує предмет "Захист України", який формує оборонну свідомість учнівської молоді, доносить ідею важливості існування власної держави, її збереження і захисту. Оновлена програма цього предмету, яка почала діяти з вересня 2024 року, передбачає іншу організацію навчання – уроки будуть проходити не раз на тиждень, а раз на місяць протягом дня у форматі тренінгів на базі міжшкільних осередків, оснащених сучасним обладнанням і розрахованих на 1000 учнів з декількох шкіл. Учні мають вивчати основи національної

безпеки, домедичну допомогу, управління дронами, а головне кожен має усвідомити, чим він особисто може бути корисний в захисті країни. Важливою складовою цього предмету є також знання про інформаційну війну та інформаційну безпеку і формування практичних вмій щодо того, як реагувати на ворожі ПСО.

У викладанні предмету "Захист України" нарешті подолано гендерні стереотипи – дівчата і хлопці будуть навчатися разом за одним тематичним планом (раніше їх було два: окремо для дівчат та хлопців). Захист України стосується кожного і має охоплювати однаково представників і представниць обох статей.

Удосконалення системи початкової загально-військової підготовки, яка здійснюється у закладах загальної середньої освіти шляхом вивчення предмету "Захист України", сприятиме формуванню відповідальних громадян України, які розуміють, навіщо захищати власну державу, та її цінності, мають знання і практичні вміння, необхідні для забезпечення власної безпеки та безпеки інших в умовах надзвичайних ситуацій мирного чи воєнного часу, зазначено у Законі України "Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення системи початкової загальновійськової підготовки" [5].

Уроки стають майданчиком для формування цінностей через активне обговорення та рефлексію. Як зауважують Н. Бондаренко, С. Косянчук, національно-патріотичне виховання засобами конкретного навчального предмету реалізується на різних етапах уроку шляхом застосування сучасних організаційних форм, методів, прийомів та інструментів, які відповідають виховним завданням [2].

Система методів навчання та виховання має розглядатися як єдиний цілісний механізм, що сприяє не лише засвоєнню учнями предметних знань і формуванню навичок, а й активізує їхні розумові процеси та моральну свідомість. Для кожного учня така система повинна трансформуватися у стратегію самонавчання та розвитку самостійності. Вона має забезпечувати здатність учнів до пошуку, аналізу, систематизації та використання інформації для розв'язання як повсякденних, так і глобальних проблем [2, 6].

А тому система методів виховання повинна перетворюватися для кожного учня на систему моральних цінностей та норм поведінки, що сприятиме формуванню здатності до морального мислення, критичного аналізу ситуацій, узагальнення досвіду і прийняття виважених рішень у реальному житті.

Реалізувати патріотичні цінності на практиці дозволяє учням позакласна робота, яка, за визначенням О. Пархоменко, доповнює та поглиблює знання, здобуті на уроках, сприяє формуванню корисних навичок і, отже, наближає процес навчання

та виховання до реального життя. Позакласна діяльність уможливує застосовувати індивідуальний підхід до учнів, створюючи сприятливі умови для розвитку їхньої самостійності. У тісному зв'язку з навчальною роботою позакласна діяльність стає ефективним інструментом для стимулювання пізнавальної активності учнів і задоволення їхніх інтересів [9, 136–137].

Найбільш ефективними формами позакласної виховної роботи ми вважаємо такі:

- тематичні заходи (День Соборності України, День Героїв Небесної Сотні, День захисників і захисниць України);

- екскурсії та відвідування місць національної пам'яті (музеї, меморіали, історичні місця);

- конкурси, виставки (малюнки, поезія, театралізовані вистави на тему любові до України);

- участь у патріотичних акціях та флешмобах (виготовлення оберегів для військових, проведення акцій “Листи на передову”, участь у волонтерських ініціативах тощо).

Позакласна діяльність сприяє формуванню емоційного зв'язку учнів із культурними традиціями та героїчними сторінками історії своєї країни. Участь у таких заходах виховує не лише любов до Батьківщини, а й почуття соціальної відповідальності.

Одним із найефективніших методів національно-патріотичного виховання є проектна діяльність, у межах якої учні самостійно досліджують певну тему, створюють власний продукт і презентують його. Як зауважує О. Савченко, незалежно від предметного змісту, участь школярів у проектній діяльності дає їм можливість не тільки отримати нові знання, сформувати нові цінності, але й розвинути вміння планувати, співпрацювати у команді, здійснювати самоконтроль і самооцінку; сформувати вміння працювати з різними видами інформації (аналіз, синтез, узагальнення, збереження), розвинути пізнавальні потреби, інтереси [10, 26]. Водночас, як зазначає С. Сисоева, організація проектної діяльності забезпечує практичне застосування отриманих результатів, які можна побачити, осмислити, відчутти, застосувати в реальному житті [11, 120].

Важливо, щоб запропоновані проекти в патріотичному вихованні школярів були практико-орієнтованими, відповідали індивідуальним можливостям учнів і водночас формували вміння працювати в команді, будувати гуманні партнерські стосунки між всіма учасниками проекту. Починати впровадження методу проектів потрібно ще у початковій школі, зокрема, проект “Мій родовід” може бути довгостроковим і поетапним: учні першого класу працюють над темою “Я і мої тато і мама”, у другому класі готують проект “Я і мої бабусі і дідусі”, у третьому – “Я і мої прабабусі і прадіди”, а у четвертому – узагальнювальний проект “Альбом мого роду”, в якому буде описана хронологія роду,

відтворені сімейні традиції, звичаї та найбільш яскраві моменти сімейного життя. У таких проєктах враховується, що патріотичні почуття дітей цього віку формуються на основі інтересу до найближчого оточення – сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села, яке вони бачать щодня і вважають рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Зауважимо, що проектна діяльність є комплексною і залучає до роботи кожну дитину та її батьків.

Відповідно до принципів системності та цілісності, наступності й безперервності для учнів середньої ланки та старшокласників пропонуються такі проєкти, як “Ми майбутнє твоє, Україно” (створення відеороликів, артпроектів, літературних творів, презентацій про свої мрії та бачення майбутнього нашої держави); “Змінюючи себе, змінюмо Україну” (створення рекламних роликів громадянського, екологічного, соціального спрямування) “Герої нашого краю” (вивчення життєвого шляху героїв війни або волонтерів, які зробили внесок у перемогу України); “Жива пам'ять” (створення шкільних стендів пам'яті загиблих героїв із місцевої громади) тощо.

Соціально значущим практичним проявом громадянської активності та патріотизму є волонтерство. Організація волонтерської діяльності серед учнівської молоді – це школа життя, яка сприяє особистісному зростанню, формуванню гуманної високодуховної, ціннісно-орієнтованої особистості. Ця добровільницька діяльність, як зазначає науковець З. Бондаренко, заснована на ідеалах гуманізму, безкорисливої допомоги іншим людям сприяє розвитку громадянської активності учнівства, практичному вирішенню соціальних проблем у суспільстві, формуванню національної ідеї милосердя та благодійності [1, 38].

У останній редакції Закону України “Про волонтерську діяльність” від 01.01.2024 р. що один з напрямів волонтерської діяльності визначає “надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України” [6], що, своєю чергою, забезпечить такий напрям виховання, як утвердження української національної та громадянської ідентичності.

У школах можуть організовуватися такі волонтерські акції:

- допомога військовим та волонтерам (збір речей, коштів, виготовлення окопних свічок, плетіння маскувальних сіток, проведення ярмарок на допомогу воїнам ЗСУ тощо);

- допомога ветеранам та літнім людям (участь у прибиранні домівок ветеранів, підготовка листів із привітаннями);

- екологічні акції (прибирання територій, висадка дерев, що символізують відновлення України тощо);

- допомога переселенцям з окупованих територій (збір одягу, господарських речей, дитячих іграшок, канцтоварів тощо).

Висновки. Таким чином, національно-патріотичне виховання є важливим компонентом освітнього процесу, що спрямований на формування у молодого покоління почуття любові до Батьківщини, громадянської відповідальності та активної життєвої позиції. У сучасних умовах українського суспільства, коли країна стикається з викликами війни та необхідністю збереження національної ідентичності, актуальність національно-патріотичного виховання набуває особливого значення. А тому загальноосвітня школа виступає ключовою ланкою у формуванні національно-патріотичних цінностей у дітей та підлітків. Методика національно-патріотичного виховання є багатовекторним процесом, що включає ідеї провідних педагогів минулого, сучасні наукові дослідження та практичні підходи в сучасних навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко З.П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : дис... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2008. 247 с.

2. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.

3. Грищенко С.В., Лішова О.М., Єфімов Д.В., Макогончук Н.В. Проблема національно-патріотичного виховання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44, т. 1. С. 119–123.

4. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. № 10. С. 24–28.

5. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи початкової загальної середньої освіти” від 22 травня 2024 р. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/249765.html> (дата звернення 20.12.2024)

6. Закон України “Про волонтерську діяльність” від 19 квітня 2011 р. зі змінами (поточна редакція 01.01.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 20.12.2024)

7. Закон України “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” від 13 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

8. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави. *Педагогічна газета*. 2000. № 6 (72), червень. 6 с.

9. Пархоменко О.М. Теоретичні основи організації позакласної виховної роботи та її значення у формуванні особистості молодшого школяра. *Теоретико-методичні*

проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2017. Вип. 21 (2). С. 135–146.

10. Савченко О. Метод проектів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 26–30.

11. Сисоєва С.О. Особистісно-зорієнтовані педагогічні технології: метод проектів. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати : практико-орієнтований збірник / ред. І.Г. Єрмаков. Київ : Вид-во “Департамент”, 2003. С. 119–124.

REFERENCES

1. Bondarenko, Z.P. (2008). Orhanizatsiia volonterstoi roboty maibutnix sotsialnykh pedahohiv v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu [Organization of volunteer work of future social educators in a higher educational institution]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 247 p. [in Ukrainian].

2. Bondarenko, N.V. & Kosianchuk, S.V. (2022). Natsionalno-patriotychne vykhovannia u konteksti suchasnykh vyklykiv: metodychni rekomendatsii [National-patriotic education in the context of modern challenges: methodological recommendations]. *For teachers, methodologists, authors of programs and textbooks, scientists, lecturers, students of vocational and higher education institutions, managers, politicians*. Kyiv, 64 p. [in Ukrainian].

3. Hryshchenko, S.V., Ilishova, O.M., Yefimov, D.V. & Makohonchuk, N.V. (2022). Problema natsionalno-patriotychnoho vykhovannia [The problem of national-patriotic education]. *Innovative pedagogy*. Issue. 44, Vol. 1. pp. 119–123. [in Ukrainian].

4. Zahorodnia, A. (2013). Suchasne rozuminnia patriotychnoho vykhovannia molodi [Modern understanding of patriotic education of youth]. *Theory and methodology of educational management*. No. 10. pp. 24–28. [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia systemy pochatkovoї zahalnoviiskovoї pidhotovky” vid 22 travnia 2024 r. [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Improving the System of Initial Combined Military Training” of May 22, 2024]. Available at: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/249765.html> (Accessed 20 Dec. 2024) [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy “Pro volonterську diialnist” vid 19 kvitnia 2011 r. zi zminamy (potochna redaktsiia 01.01.2024 r.) [Law of Ukraine “On Volunteer Activities” of April 19, 2011, as amended (current version as of January 1, 2024)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (Accessed 20 Dec. 2024) [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy “Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukraïnskoï natsionalnoi ta hromadianskoï identychnosti” vid 13 hrudnia 2022 r. [Law of Ukraine “On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Strengthening Ukrainian National and Civic Identity” of December 13, 2022]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].

8. Kontsepsiia hromadianskoho vykhovannia osobystosti v umovakh rozvytku ukraïnskoï derzhavy [The concept of civic education of the individual in the conditions of the development of the Ukrainian state]. *Pedagogical newspaper*. 2000. No. 6 (72), June. 6 p. [in Ukrainian].

9. Parkhomenko, O.M. (2017). Teoretychni osnovy orhanizatsii pozaklasnoi vykhovnoi roboty ta yii znachennia u formuvanni osobystosti molodshoho shkoliara [Theoretical foundations of the organization of extracurricular educational work and its importance in the formation of the personality of a junior schoolchild]. *Theoretical and methodological problems*

**ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-МАГІСТРІВ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВА ОСВІТА**

of raising children and students. Vol. 21(2). pp. 135–146. [in Ukrainian].

10. Savchenko, O. (2015). Metod proektiv na urokakh literaturnoho chytannia [Project method in literary reading lessons]. *Primary school*. No. 11. pp. 26–30.

11. Sysoieva, S.O. (2003). Osobystisno-zorrientovani pedahohichni tekhnolohii: metod proektiv. Metod proektiv:

tradysii, perspektyvy, zhyttievi rezultaty [Person-oriented pedagogical technologies: project method. Project method: traditions, prospects, life results]. *Practice-oriented collection*. (Ed.). I.H. Yermakov. Kyiv, pp. 119–124.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2024

УДК 001.86:378:373.3.011.3-051(045)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322514>

Оксана Шквир, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Богдан Крищук, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Ольга Поляновська, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Наталія Сівак, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Олег Суховірський, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри природничо-математичних дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

**ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-МАГІСТРІВ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВА ОСВІТА**

У статті акцентовано увагу на необхідності підготовки майбутніх учителів-магістрів зі спеціальності 013 Початкова освіта на засадах праксеологічного підходу. Уточнено сутність понять “праксеологія”, “праксеологічний підхід”, “праксеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів-магістрів зі спеціальності 013 Початкова освіта”. Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-магістрів зі спеціальності 013 Початкова освіта на засадах праксеологічного підходу. Висвітлено досвід викладачів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії щодо реалізації визначених педагогічних умов.

Ключові слова: *учитель-магістр; спеціальність 013 Початкова освіта; праксеологія; праксеологічний підхід; праксеологічний підхід до підготовки майбутніх учителів-магістрів зі спеціальності 013 Початкова освіта; педагогічні умови підготовки майбутніх учителів-магістрів зі спеціальності 013 Початкова освіта на засадах праксеологічного підходу; освітні компоненти.*

Табл. 1. Літ. 12.

Oksana Shkvyr, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Bohdan Kryshchuk, Ph.D. (Pedagogy), Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Olha Polianovska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Nataliia Sivak, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy Department,
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Oleh Sukhovirskyi, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Natural and
Mathematical Disciplines Department,
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

**PRAXEOLOGICAL APPROACH TO THE TRAINING OF FUTURE MASTER'S DEGREE
TEACHERS IN PRIMARY EDUCATION SPECIALITY**

The article focuses attention on the need to train future master's degree teachers in specialty 013 Primary Education on the basis of the praxeological approach. The essence of the concepts “praxeology”, “praxeological approach”, “praxeological approach to the training of future master's degree teachers in specialty 013 Primary Education” has